

The article deals with the characteristic of the peculiarities of the objectivation of cyclic dynamics in the fashion and clothes design of the second half of XX – beginning of XXI century. It was established that during the researched period the through the history of fashion regularity of cyclic dynamics acquired the characteristic features determined by pluralization, dynamization of modern culture and the aesthetics of postmodernism. It was proved that the main ones are polystylism, layering of stylistic reminiscences, fashion coverage of all styles and subtitles formed in 1940–1980s, the simultaneous development of several fashion cycles and their reduction. It has been showed that one of the most characteristic manifestations of the inspiration of the aesthetics of postmodernism in fashion and clothes design of XX–XXI centuries became the returning to the styles of past decades of playing character based on irony, parody, quoting, and free game with artistic codes.

Key words: fashion, clothes design, cyclic dynamics, fashion cycle, stylistic parameters, polystylism, aesthetics of postmodernism.

UDC 391:7.012

**OBJECTIVATION OF CYCLIC DYNAMICS OF FASHION IN CLOTHES DESIGN
OF THE SECOND HALF OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURY**

Biliakovych Liana – Candidate of Technical Science,
Professor of the Department of Clothes Design,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The aim of the article is to characterize the influence of typological features of culture of the second half of XX – beginning of XXI century and the aesthetics of postmodernism on the objectivation of the cyclic dynamics of fashion and clothes design.

Research methodology. The methodological basis of the article is the principles of historical method and systemicity. In the theoretical grounds of the determinants and structure of fashion cycles and revealing their specificities in fashion and clothes design of the second half of XX – the beginning of XXI century the principles of the system approach and the comparative-historical method of analysis are used. In the disclosure of figurative and stylistic features of designers works and collections an art studying analysis is used.

Results. The peculiarities of the objectivation of cyclic dynamics in the fashion and clothes design of the second half of XX – beginning of XXI century is characterized. The scientific conceptualization of cyclic dynamics of fashion and the concept of fashion cycles are analyzed. It is noted that the most general reason of the classification of fashion cycles are the evolution of fashion objects, fashion styles, fashion standards, their nucleation, development, the most complete expression, reduction and replacement for new ones, regardless of the spreading of each of them; the spreading of these or other fashion standards and their acceptance by fashion members. It has been established that the prevailing attention of researchers is concentrated on the cycles of the first type, and the main issue of scientific discussions is the definition of their duration and criteria of fashion changes.

The stylistic parameters of the selection of fashion cycles and their duration determination are analyzed.

It was emphasized that important thing for the research and forecasting of fashion cycles is the presence in each of the cycles of wave-like fluctuations and trends (general trends, main trends in design of clothes, footwear, accessories, hairstyles, interior) of more or less intensity, duration, penetration (long-term and short-term, megatrends and micro trades).

It was established that in the second half of XX – beginning of XXI century the through the history of fashion regularity of cyclic dynamics acquired the characteristic features determined by pluralization, denomination of modern culture and the aesthetics of postmodernism. It was proved that the main ones are polystylism, layering of stylistic reminiscences, fashion coverage of all styles and subtitles formed in 1940–1980s, the simultaneous development of several fashion cycles and their reduction. It has been showed that one of the most characteristic manifestations of the inspiration of the aesthetics of postmodernism in fashion and clothes design of XX–XXI centuries became the returning to the styles of past decades of playing character based on irony, parody, quoting, and free game with artistic codes.

Novelty. The novelty of the article is the detailed analysis of the peculiarities of the fashion cyclic dynamics and the detection of its specificity in the second half of XX – the beginning of XXI century.

Key words: fashion, clothes design, cyclic dynamics, fashion cycle, stylistic parameters, polystylism, aesthetics of postmodernism.

Надійшла до редакції 26.09.2018 р.

УДК 687:681.01«1950/1970»

**СОЦІОКУЛЬТУРНІ, ЕСТЕТИЧНІ І ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНІ ПЕРЕДУМОВИ
ПОШИРЕННЯ ІСТОРИЗМУ В ДИЗАЙНЕРСЬКИХ ПРАКТИКАХ 1950–1970-х рр.**

Галудзіна-Горобець Вікторія Ігорівна – асистент кафедри зв'язків із громадськістю та журналістики, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

orcid.org/0000-0002-7018-9449

doi.org/10.35619/ucpm.vi26.10

galudzinav@gmail.com

Охарактеризовано соціокультурні, естетичні і художньо-проектні передумови поширення історизму у дизайнерських практиках 1950–1970-х рр. та їх вплив на добір історичних джерел, методи дизайнерської творчості і структуру художньо-проектних образів. Аргументовано переважно соціопсихологічну детермінованість історизму та виконання ним компенсаторної функції у 1950 – першій пол. 1960-х рр. Розкрито вплив соціопсихологічних чинників на творче переосмислення дизайнерами стилістики рококо, неорококо і Belle Époque та поширення стилю «New Look». Наголошено, що важливим чинником початкового формування у 1970-х рр. концепції «еклектичного історизму» стала естетика постмодернізму, відображена у вільній грі культурними кодами.

Ключові слова: дизайн одягу, історизм, історичні джерела творчості, New Look, естетика постмодернізму.

Постановка проблеми. Звернення до історичних джерел є наскрізною тенденцією в дизайні одягу, яка на різних етапах розвитку культури набуває форм ретроспективних стильових домінант як за доби Відродження; спорадичних історичних стильових ретроспекцій, властивих різним історичним періодам, або ж *історизму* – консолідованого у *напрям зі стильовими ознаками* переосмислення, за посередництвом творчих методів дизайну одягу, художніх стилів минулого з визнаними істориками мистецтва назвами та сформованого в їхніх межах *історичного костюма* або ж *ширшого кола історичних джерел* із наступним відображенням результатів художньо-проектного процесу на різних рівнях структурної організації результатів дизайнерської творчості.

Найбільш вивченим проявом тенденції у ХХ ст. є «постмодерністський еклектичний історизм» 1980–2010-х рр., позначений іронічним ігровим осмисленням різноманітних історичних джерел та створенням «відкритих» еклектичних дизайнерських форм, що поєднують елементи художніх стилів та історичних костюмів різних культурних епох.

Водночас у десятиліття, що передували означеному періоду, зокрема у 1950–1970-х рр., у світовому дизайні одягу та діяльності Будинків Мод простежується настійне звернення до історичних джерел, позначене внутрішньою структурністю, естетичною умотивованістю, відображенням результатів дизайнерських пошуків у художньо вартісних творах, яке досі не одержало послідовного висвітлення у наукових дослідженнях. Актуальним для подальших наукових студій є виявлення соціокультурних, естетичних і художньо-проектних передумов становлення історизму у дизайні одягу 1950–1970-х рр. та їх розгляд з позицій культурологічних підходів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні історизм у дизайні одягу другої пол. ХХ ст. не одержав вичерпного висвітлення і розглядався побіжно або ж у контексті ширших питань. Одним із найбільш вивчених аспектів проблеми є зумовленість ретроспективного спрямування у дизайні одягу естетикою постмодернізму (Д. Єрмилової [5], К. Леонової [11], Ю. Наседкіної [16], Є. Полях [17] та ін.). Зокрема науковцями не раз наголошувалось, що «історичні алюзії» у творчості сучасних дизайнерів є виявом властивих постмодерну принципів запозичення, цитування, «відтворення, стилізації та авторської інтерпретації «того, що вже було» [16; 82], іронічної інтерпретації традицій, художньо умотивованого еклектизму, «культурного номадизму», вільного переміщення у часопросторі різних культур. Значущою стосовно подальшого дослідження історизму є здійснена Д. Єрмиловою спроба систематизації зумовлених естетикою постмодернізму нових методів дизайнерської творчості (колажу, цитування, цитатності, іронічної стилізації, гротеску, пародіювання, гри зі змістами, деконструкції, трансгресії тощо) [5; 45–47, 50; 52–54].

У низці дисертацій, монографій, фахових публікацій останніх років окремі прояви історизму у дизайні одягу розглянуто у контексті проблем стилю і формотворення (М. Кир'янов; М. Кісіль; Т. Козлова [9]; Т. Кротова; О. Москвін [15] і ін.). Побіжно явище історизму проаналізовано в працях, присвячених історії дизайну, моди, творчості окремих дизайнерів та висвітленню пошуково-творчих стратегій Будинків Мод (І. Балдано; Д. Єрмилова [6]; Ш. Зеллінг [7]; О. Косарева [10]; Н. Которн; Дж. Нанн; Н. Паломо-Ловінскі; О. Шевнюк та ін.).

Методологічно значущим щодо концептуалізації історизму стало його визначення як одного з ретроспективних спрямувань у дизайні одягу (Л. Білякович [1]; С. Бушуєва; А. Демшина [4]) поряд із ретро і вінтажем. Етапною на шляху наукового розкриття проблеми вважаємо дисертацію О. Воронцової, присвячену вивченню італійського світського костюма XV–XVI ст. та його впливу на сучасний дизайн одягу [2].

Водночас, подальшого наукового обґрунтування потребують періодизація історизму та визначення його соціокультурних, естетичних і художньо-проектних передумов, зокрема у 50–70-х рр. ХХ століття.

Мета статті – охарактеризувати соціокультурні, естетичні і художньо-проектні чинники поширення історизму у дизайнерських практиках 1950–1970-х рр. та їх вплив на добір історичних джерел, методи дизайнерської творчості і структуру художньо-проектних образів.

Вклад основного матеріалу. Наукове дослідження передумов поширення історизму передбачає виявлення його *функцій* та аналіз формування «запиту» на них у системі культури і художньо-проектної творчості. Як було зазначено раніше щодо останніх історизм, як складник ретроспективного спрямування у дизайні одягу та різновид актуалізації традиції, виконує *компенсаторну, інтеграційну функції*, забезпечує *трансляцію культурно значущої інформації* та спадкоємність художнього досвіду, слугує *інноваціям* через творче осмислення традиційних форм. Важлива роль у цьому процесі належить світоглядному, символічному, знаково-інформаційному потенціалу традиції. За зауваженням низки дослідників, елементи культурних текстів минулого, актуалізовані і переосмислені у сучасному культурному контексті, здатні формувати навколо себе нові смислові зв'язки, зберігаючи вихідні змісти й формуючи внутрішньо діалогічні дизайнерські образи.

Спираючись на виокремлені функції дизайн-історизму, маємо підстави стверджувати, що у 1950–1970-х рр. передумовами його розвитку стали потреба віднайти у минулому актуальні змісти і стильові форми; необхідність «компенсувати історією» недостатню цілісність і дисгармонійність сучасного світосприйняття; внутрішня диференціація й плюралізація культурного інформаційного обігу, одночасний розвиток різноспрямованих культурних тенденцій й зумовлене цим формування «запиту» на інтенсифікацію дії *інтеграційних сил*; потреба в оновленні «мови» дизайну одягу шляхом актуалізації традиції та її творчого осмислення у сучасному культурному просторі.

Зважаючи, що художньо-проектна творчість є складником цілісної системи культури, звернемося до аналізу загальнокультурних чинників поширення історизму в дизайні одягу 1950–1970-х рр.

Як засвідчує аналіз соціокультурних процесів, передумови розвитку дизайн-історизму у перше десятиліття другої пол. ХХ ст. склались наприкінці 1940-х рр., коли виснажену війною Європу охопила ностальгія за минулим, прагнення якнайшвидше забути жахи війни й повернутись до мирного упорядкованого життя.

Економічною основою очікуваного став «План Маршалла» – програма економічної допомоги Європі після II Світової війни з боку США, перші позитивні наслідки якої стали помітні вже на початку 1950-х рр. Відновилося функціонування економіки, збільшився випуск продукції у базових галузях, розвинулась торгівля, зменшились темпи інфляції, зріс рівень життя, розпочалося формування середнього класу і «суспільства споживання», світоглядні пріоритети якого позначились на розвитку європейської культури наступних десятиліть. Ураховуючи положення класичних філософських і культурологічних праць, присвячених означеному феномену (У. Бека, Ж. Бодрійяра, Р. Бокока, Дж. Брюера, Е. Гідденса, Ф. Джеймсона, К. Кемпбелла, Ж.-Ф. Ліотара, Н. Мак Кендріка, Д. Міллера, Дж. Г. Пламба, Дж. Рітцера, Д. Роше, П. Стірнса та ін.), зупинимось на властивих йому світоглядних установах і міфологемах, істотних для поширення історизму в дизайні одягу 1950-х рр.

Так, чинником інтенсифікації історично інспірованих дизайнерських пошуків вважаємо виокремлення «темпоральних векторів» соціальних очікувань середнього класу: мрії про краще *майбутнє*, розкіш, достаток, спроектовану у повсякдення святковість та прагнення візуалізації сподівань через актуалізацію естетично-стильового досвіду *минулого* у кінематографі, рекламі, дизайні одягу.

Однією з відзнак доби став *культ сім'ї*, заснований на психологічній потребі поновлення втраченого у роки війни відчуття родинного затишку, захищеності, стабільності, зв'язку поколінь.

Утвердження цінності сім'ї, що стала основним споживачем продукції та об'єктом реклами, зростання значення у суспільстві середнього класу, окреслення його естетичних уподобань та його вирішальний вплив на моду зумовили формування *нового ідеалу жінки*, яку почали сприймати як «візитівку» матеріального і соціального статусу родини, захищену сильним чоловіком, схожу на кінозірку чи манекенницю, завжди доглянуту і вишукану господарку, дружину, матір. Зразками для наслідування слугували образи героїнь кінофільмів, створені красивими, витонченими, жіночними М. Монро, Д. Лолобриджидою, Е. Тейлор, Г. Келлі, С. Лорен, Л. Торес. Новий гламурний образ пропагували реклама і журнали мод.

У дизайні одягу ностальгію за минулим відобразив гіпержіночний, вишуканий «New Look», який «у своєму оригінальному втіленні був доступний лиш еліті, проте обіцяв благополуччя та елегантність усім» [6; 106]. Перша маніфестація стилю відбулась у дебютній колекції Christian Dior «Corolle» (віночок квітки), показаній 12 лютого 1947 р. Показово, що основними інспіраціями пошуку дизайнера слугували стильові зразки, асоційовані зі *святком* і *розкішшю* – жіночий костюм епохи рококо, неорокайльна стилістика Ч. Ворта, довоєнна мода, творчо трансформовані у рафінованому силуеті, що нагадував піщаний годинник, затягнутій у корсет надтонкій талії, складних турнюрах, широкій спідниці, глибокому декольте, м'якому абрисі плечей, пружних лініях, розкішних

драперіях, витончених аксесуарах, бездоганній ансамблевості одягу. Суголосною ностальгійним настроям споживачів модної продукції була не лише ретроспективність, історичність нового стилю, а й атмосфера показу – розкішні інтер'єри, елегантні манекенниці, аромат квітів, що увиразнювали дизайнерські образи.

Не в останню чергу подальше стрімке поширення «New Look» зумовила синергія повернення до минулого і новаційності, функціонування ретроспекції як новації. Так, за твердженням німецького історика моди Ш. Зеллінг, те, що в образній системі стилю «багатьма сприймалося як революція, відповідало глобальним потребам у реставрації. Нарешті усе стало так, як і раніше, коли ролі чоловіків і жінок були чітко визначені, однак тепер усі прагнули відчутти радість життя» [7; 236]. Показовим вважаємо множинність образно-стильових інспірацій «New Look», поєднання елементів суголосних один одному вишуканістю, жіночністю, елегантністю стилів рококо, неорококо, моди довоєнних десятиліть та їх синтез у новаційній та упізнаваній стильовій формі.

Припускаємо, що з погляду іманентних закономірностей динаміки моди зміна простих, вертикальних, кутастих, футлярних силуетів першої пол. 1940-х рр. вишуканою пластикою форми та округлими лініями «New Look», які підкреслювали природну анатомічну структуру жіночого тіла – випуклі груди, тонку талію, широкі стегна, пояснюється обґрунтованим Р. Гузавічуте чергуванням геометричної і пластичної тенденцій в моді ХХ ст. [3; 56–60]. Підтвердженням тези слугує, зокрема, те, що ще до закінчення війни плавні лінії і м'які об'єми почали витісняти геометризвані силуети попередніх років. До прикладу, у жовтневому номері «Vogue» 1945 р. зазначалось, що більшість модельєрів у розробці колекцій нового сезону «надихалась природними жіночими формами, відроджуючи культ жіночності» [18; 34–35]. Істотною вважаємо обґрунтовану дослідниками динаміки моди ХХ ст. закономірність чергування динамічного, жорсткого, брутального та елегантно-романтичного модних образів [14; 187], перший з яких характерний для 1940-х, другий – для 1950-х рр.

Заснований на триєдності жіночності, розкоші і витонченості, «New Look» в якості домінуючої історичної стильової ретроспекції, утіленої в haute couture і в інших рангових групах одягу, панував у моді 1950-х й поступово згас до середини 1960-х рр.

Поряд зі стилем Christian Dior, проявом ретроспективної, історичної спрямованості моди 1950 – першої пол. 1960-х рр. стали значно менш численні, естетично детерміновані звернення до античності, середньовіччя, епохи Відродження, XVII–XIX ст., засновані на здатності дизайн-історизму забезпечувати трансляцію культурно значущої інформації, слугувати виразу актуальних змістів і пошуку інновації через традицію.

Вважаємо, що одними з чинників дизайнерських ретроспекцій «великих» художніх стилів минулого стали іманентна європейській культурі як різновиду складно організованих систем здатність до самозбереження, підтримання елітарності, розвитку традицій «старої довоєнної Європи», прагнення збереження статусу дизайну одягу як високого мистецтва, що підтверджує розвиток означеного спрямування у ранговій групі haute couture.

Принагідно зауважимо, що філософським виразом усвідомлення згасання «високих» культурних традицій стала праця О. Шпенглера «Примерк Європи» (1918; 1922 рр.), в якій висловлено занепокоєння з приводу вичерпання європейською культурою творчих імпульсів, втрати «унікальної душі» і «стилістичної єдності», переродження у техногенну цивілізацію й зосередження на вирішенні утилітарних завдань. Іспанський філософ Ортега-і-Гассет у відомій роботі «Повстання мас» (1929 р.) стверджував, що причиною глибокої, небаченої раніше, кризи європейської культури стало те, що влада у суспільстві перейшла до мас, не здатних керувати навіть власною долею, однак претендують на місце еліти. Кількома десятиліттями раніше теорію елітарної природи моди розвивали англійський соціолог Г. Спенсер («Принципи етики», 1892–1893 рр.), французький соціолог Г. Тард («Закони наслідування», 1898 р.), німецький філософ і соціолог Г. Зіммель («Мода», 1904 р.).

Елітарність історизму в дизайні одягу, заснованого на переосмисленні художніх стилів минулого, почасти в їх відображенні у творах мистецтва, підтверджують інтерв'ю з головним представником напряму Cristobal Balenciaga та іншими дизайнерами 1950 – першої пол. 1960-х рр. [8; 147].

Назагал маємо підстави стверджувати, що перше повоєнне десятиліття стало часом домінування творчо переосмислених в «New Look» інспірацій стилів, асоційованих із розкішшю, вишуканістю, радістю життя – рококо, неорококо, стилістики Belle Époque, та поступального поширення історизму у дизайні одягу. Основною функцією історичних ретроспекцій у жіночому костюмі 1950-х рр. стала компенсаторна, зумовлена соціопсихологічними чинниками, передусім, ностальгією за довоєнним естетизованим заможним життям. Показником розвитку історичної тенденції слугувала її внутрішня диференціація, розвиток на тлі «New Look» ретроспекцій художніх

стилів античності, середньовіччя, епохи Відродження, XVII–XIX ст., які утворили опозиційний егалітарному елітарний напрям у дизайні одягу.

На відміну від розглянутого періоду, пов'язаного з формуванням двох структурованих і цілком своєрідних напрямів звернень дизайнерів до історичних джерел, друга пол. 1960–1970-ті рр. можуть бути визначені як час формування *структурно-функціональних передумов* становлення історизму як цілісного, естетично окресленого явища у дизайні одягу наступних десятиліть. Основними, значущими щодо його поширення, соціокультурними зрушеннями вважаємо руйнацію ієрархічності і чіткої структури суспільства, внутрішню диференціацію культури, її ціннісно-світоглядних установок, норм, естетичних, художніх, модних пріоритетів та очікувань споживачів. Розвитку тенденції слугувало перетворення молоді у найбільш численну та найактивнішу соціально-демографічну верству й основного споживача предметів модної індустрії.

Сформоване у часи «економічного чуда», не обтяжене спогадами війни, нове покоління повстало проти нормативності світоглядних пріоритетів батьків; декларувало прагнення свободи, сексуальної розкутості, чинило спротив соціальній нерівності, расовій нетолерантності, розпалюванню війни. На ґрунті цих різнорідних і різною мірою відрефлексованих протестних настроїв виникли молодіжні субкультури – зі своїм світоглядом, мораллю, стилем одягу, способом життя.

Так, у 1964–1972 рр. у США зародився рух хіпі, заснований на опозиції соціальній системі, запереченні загальноприйнятих норм і правил, неприйнятті індустріальної цивілізації, технократичного «суспільства споживання», міщанської моралі, прагматизму, облаштованості повсякденного життя. Гаслом руху стало «повернення до природи», нове віднайдення краси світу і радості почуттів. Хіпі пропагували аполітичність, вірили у можливість зміни дійсності творчістю, надавали перевагу духовним цінностям, утверджували свободу суджень і вибору, відображену, зокрема, в індивідуалізації зовнішнього обліку, експериментах із зовнішністю, «змішуванні одягу різних стилів, часів і народів» [6; 149], створенні еkleктичних ансамблів із джинсів, афганських жилетів, різноколірних східних халатів, квітчастих циганських спідниць, саморобних речей з клаптів тканини, суконь із вишитими корсажами, прикрас із монет, рясних намист.

Щодо історизму в дизайні одягу другої пол. XX ст. молодіжні субкультури важливі, насамперед, тим, що створили «прецедент різноманітності, множинності» – поглядів, думок, цінностей, естетичних пріоритетів, нормативних установок, моделей життя і відповідних їм одягових стилів, заснованих на актуалізації значної кількості різнорідних, зокрема й історичних, джерел.

Наслідком властивої 1960-м рр. плюралізації культури, стали: 1) виокремлення двох різноспрямованих часових векторів дизайнерського пошуку – *ретроспективного* і *футуристичного*; 2) утвердження полістилізму дизайнерських форм.

На думку проф. Л. Білякович, *ретроспективні* тенденції в моді і дизайні одягу, засновані на актуалізації *традицій*, і *футуристичні*, орієнтовані на *новацію*, є проявами дії наявних в усіх складно організованих системах *інтеграційних* і *диференційних* механізмів, які підтримують цілісність культури і забезпечують її розвиток [1; 207].

Футуризм, інспірований опануванням космосу, науково-технічною революцією, розвитком нових технологій і винайденням нових матеріалів, «які в 1960-х рр. видавались символом прогресу» [6; 134], знайшов відображення у лаконічних формах, геометризованих силуетах, вертикальних конструктивних лініях, сріблястих синтетичних матеріалах, міні-спідницях і міні-сукнях «космічного стилю» Andre Courreges (колекція «Космічна ера», 1964 р.); авангардній геометрії і космічних мотивах колекцій Pierre Cardin (сукні з елементами металу і пластику, «космічний сарафан» із трикотажу трапецієвидного силуету, окуляри «стрекоза», головні убори-шоломи, чоловічі комбінезони зі шкіри і вінілу, що нагадували космічні скафандри); орієнтованих на створення «інопланетного» образу експериментальних моделях із металевих і пластикових пластинок, фольги, оптичних волокон «авангардного дизайнера» Paco Rabanne (колекції 1965–1966 рр.).

На відміну від футуризму, історичні пошуки актуалізували пластичну доміную формутворення й дизайнерський досвід попередніх десятиліть. Урівноважувально-інтеграційну щодо футуристичних новацій функцію ретроспективізму підтверджує те, що його розвиток збігся з короткочасним «бумом» футуризму у 1965–1966 рр. і продовжився після його згасання у формах історизму, «історичного етно», ретро, вінтажу.

Звернення до історичних джерел інтенсифікувалось на зламі 1960–1970-х рр. Так, у колекціях Yves Saint-Laurent з'явилися мотиви костюмів середньовіччя і XVIII ст. Творче переосмислення античних мотивів стало відзнакою індивідуальної манери Alex Grey.

Іншим важливим наслідком культурної плюралізації 1960-х рр. є *полістилізм*, який спонукав розвиток історизму та істотно позначився на його формах.

Полістилізм – співіснування кількох стилістичних напрямів або поєднання в одній колекції чи моделі різноманітних стилістичних елементів, став новою тенденцією у дизайні і моді зламу 1960–1970-х рр. «Уперше в моді була множинність стилів – ретро, етнічний, циганський, елементи фольклорного та історичного костюма. Від майбутнього модельєри звернулись до минулого. Вперше був відсутній єдиний модний зразок» [6; 149]. Відомий дослідник моди Ж. Ліповецькі охарактеризував це явище як зміну одноманітної «диригентської» моди на «відкриту», ігрову, коли «вибір здійснюється не лише між різними моделями одягу, а й між різними, почасти несумісними, способами репрезентації себе світові» [12; 75].

Щодо історизму у дизайні одягу полістилістична парадигма зламу 1960–1970-х рр. важлива, передусім, тим, що зумовила його внутрішню багатоманітність: актуалізацію і поєднання в одній колекції чи в одному дизайнерському творі множинних, стилістично різноманітних історичних джерел, опрацьованих у різних стилістичних концепціях. Наслідком впливу полістилізму на дизайн-історизм стало стилеутворююче і образотворююче поєднання елементів художніх стилів минулих епох та історичного костюма з екостилем, фольком, ретро тощо. Важливим є також те, що зберігаючи вихідну світоглядну першооснову – протиставлення елітарності, вишуканості стилів минулих епох технізованому сьогоденню та футуристичним простоті і геометризму – історизм у дизайні одягу кінця 1960 – поч. 1970-х рр. набув ігрового, самоцінно естетичного характеру, трансформувався в інтригуючу мандрівку територіями інших культур. Зі становлення культури Постмодерну, останнє поклало початок формуванню «еклектичного постмодерністського історизму» 1980–2010-х рр. – одного з провідних напрямів у сучасному дизайні одягу.

Витоки означеного процесу закорінені у 1970-х рр. – часі становлення постмодернізму, розвитку полістилізму та його перетворення у норму моди; внутрішньої диференціації ретроспективних пошуків провідних дизайнерів і Будинків Мод.

Першим теоретичним обґрунтуванням постмодернізму – багатоаспектного комплексу філософських, наукових, естетичних ідей, уявлень і явищ – стали праці Ч. Дженкса, стаття «Злет архітектури постмодернізму», опублікована 1975 р., та книга «Мова архітектури постмодернізму» (1977 р.), в якій явище вперше одержало визначення, що згодом увійшло у науковий обіг. Зокрема істотним щодо наукового осмислення дизайн-історизму є твердження дослідника про властивий постмодернізму відхід від нігілізму авангарду й часткове *повернення до традицій* [13; 89], яке згодом утворило основу численних дизайнерських образів. Важливим принципом постмодернізму є відмова від загальноприйнятих стандартів та утвердження *ідеї множинності*, яка зумовила актуалізацію різноманітних історичних джерел і поєднання їх елементів в одній моделі чи колекції за *принципом «радикальної еkleктики»* (термін Ч. Дженкса). Невід'ємною ознакою постмодернізму є *вільне, ігрове, іронічне переосмислення* традицій; фрагментація культурних текстів та інтеграція їх цитат у сучасний контекст. Наслідком розвитку та поширення естетики постмодернізму стало утвердження в різних галузях художньо-проектної творчості *«відкритої»*, вільної від будь-яких стилістичних обмежень, варіативної, *полісемантичної форми*, потенційно доповнюваної новими елементами множинних історичних зразків.

Як було зазначено раніше, у 1980-2010-х рр. означені принципи постмодернізму відобразились у дизайні одягу на рівні: джерел творчості, методів їх опрацювання, інтеграції на різних рівнях структурної організації костюма й породили стадіально своєрідне явище «постмодерністський еkleктичний історизм». У 1970-х рр. майбутні шляхи розвитку постмодернізму лиш окреслювались, а вплив його принципів на звернення дизайнерів до історичних джерел був спорадичним, не консолідованим у тенденцію й слугував прологом до створення історично інспірованих, експериментальних, ігрових полістилістичних дизайнерських форм. Водночас, у дизайні одягу 1970-х рр. безсумнівними провісниками становлення майбутньої постмодерністської концепції історизму слугували розширення кола джерел творчості; поєднання в одній колекції чи моделі елементів художніх стилів минулих епох, ретроремінісценцій, передусім, 1930–1940-х рр. (Karl Lagerfeld, Yves Saint-Laurent, Bill Gibb, Ossie Clark, Jean Muir, Biba /Barbara Hulanicki/), екостилю та етно (Yves Saint-Laurent, Kenzo, Zandra Rhodes, Issey Miyake); застосування в інтерпретації історичних мотивів властивих постмодерністській художньо-проектній культурі методів цитат, іронічної стилізації тощо; полісемантичність та ігровий характер дизайнерських образів.

Порівнюючи передумови становлення і поширення історизму у дизайні одягу у 1950-х – першій половині 1960-х рр. та наприкінці 1960–1970-х рр., підкреслимо його переважно соціопсихологічну детермінованість у першому та естетичну – у другому з часових проміжків. Істотною вважаємо зміну домінантних у 1950 – першій половині 1960-х рр. компенсаторної та інтеграційної функцій дизайн-історизму на функцію інновації через традицію у наступне десятиліття. Показовим є набуття дизайн-історизмом специфічних комунікаційних форм.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що поширення історизму в дизайні одягу 1950-1970-х рр. зумовлювалось формуванням з боку системи культури і художньо-проектної творчості «запиту» на актуалізацію іманентних історичним ретроспекціям компенсаторної, інтеграційної функцій, функції забезпечення трансляції культурно значущої інформації та інновації через актуалізацію традицій.

З'ясовано, що розвиток історизму у дизайні одягу 1950-х рр. детерміновано переважно соціопсихологічними чинниками, прагненням повернення до упорядкованого та естетично структурованого мирного повсякдення і відповідних йому одягових форм. Встановлено, що домінуючою функцією історичних дизайнерських ретроспекцій у той час стала *компенсаторна*, а основними джерелами творчості – рококо, неорококо (друге рококо), стилістика Belle Époque, асоційовані з ідеалом витонченої жіночності, святом і розкішним, «гламурним» життям. Продемонстровано, що наслідком пошуків дизайнерів 1950-х рр. став «New Look», репрезентований творчістю Christian Dior та інших провідних дизайнерів 1950-х – першої пол. 1960-х рр. Аргументовано, що показником розвитку історизму стала його внутрішня диференціація, виникнення на тлі «New Look» ретроспекцій художніх стилів античності, середньовіччя, епохи Відродження, XVII–XIX ст., заснованих на здатності дизайн-історизму забезпечувати трансляцію культурно значущої інформації, слугувати виразу актуальних змістів та пошуку інновації через традицію. Висловлено припущення, що розвитку тенденції сприяла притаманна культурі як різновиду складноорганізованих систем здатність до самозбереження, підтримання традицій, осмислення дизайну одягу як елітарного мистецтва, що підтверджує репрезентованість історичних ретроспекцій художніх стилів переважно у ранговій групі haute couture.

Доведено, що друга половина 1960–1970-ті рр. є часом формування структурно-функціональних передумов становлення дизайн-історизму як цілісного, естетично визначеного явища у дизайні і моді наступних десятиліть. З'ясовано, що основними з них стали плюралізація ціннісно-світоглядних установок, норм, стереотипів соціальної поведінки, естетичних, художніх, модних пріоритетів та очікувань споживачів; порушення ієрархічності і чіткої структурності суспільства, формування молодіжних рухів і молодіжних субкультур.

Доведено, що в дизайні одягу наслідком культурної плюралізації 1960-х рр. стало виокремлення двох різноспрямованих темпоральних векторів творчого пошуку – *ретроспективного* і *футуристичного* та утвердження *полістилізму* дизайнерських форм. На основі принципів системно-синергетичного підходу аргументовано, що розвиток історичних ретроспекцій 1960-х рр. зумовлювався процесами саморегуляції системи культури і дизайну одягу, необхідністю інтенсифікації в їх межах дії інтеграційних механізмів, актуалізації консолідаційного потенціалу традиції в умовах футуристичних інновацій та урізноманітнення культурних форм. З'ясовано, що наслідком впливу полістилізму на історизм в дизайні одягу наприкінці 1960 – початку 1970-х рр. стало поєднання в одній колекції чи моделі множинних, стилістично різнорідних історичних мотивів, опрацьованих у різних стилістичних концепціях, елементів художніх стилів минулого та етностилю, ретро тощо. Наголошено, що важливим чинником початкового формування у 1970-х рр. концепції «еклектичного історизму» стала естетика постмодернізму, відображена у вільній грі культурними кодами.

Список використаної літератури

1. Білякович Л. Темпоральність у структурі модних трендів: сутність, динаміка, прогнозування. *Вісник Львів. нац. акад. мистецтв*. Львів : ЛНАМ, 2018. Вип. 36. С. 207–222.
2. Воронцова О. М. Італійський світський костюм XV–XVI ст. та його вплив на дизайн сучасного одягу : дис. ... канд. мист. : 17.00.07 – дизайн / КНУКіМ. Київ, 2014. 219 с.
3. Гузявичуте Р. А. Исследование стабильных признаков в проектировании одежды XX века : дисс. ... канд. техн. наук : 07.00.06. М., 1977. 183 с.
4. Демшина А. Ю. Ретроспективизм в современной моде как симптом динамики образов. *Труды Санкт-Петербургского гос. ин-та культуры* / ред. колл. А. Ю. Русаков и др. С.-Пб. : СПбГУКИ, 2013. Вып. 1. С. 9–17.
5. Ермилова Д. Ю. Актуальные методы проектирования в дизайне костюма в контексте культуры постмодерна. *Сервис plus : научный журнал* / гл. ред. д. с. н., проф. Т. Н. Ананьева. М., 2016. № 4. Т. 10. С. 45–56.
6. Ермилова Д. Ю. История домов моды. М. : Академия, 2004. 288 с. (Высшее образование).
7. Зеллинг Ш. Мода. Век модельеров 1900-1999. Koln : Konemann, 1999. 658 с.
8. Ирвин С. Кристоаль Баленсиага : VOGUE. Легенды моды / пер. с англ. А. Андреева. М. : Слово, 2014. 160 с. : илл.
9. Козлова Т. Стиль в костюме XX века. М. : МГТУ им. А. И. Косыгина, 2003. 160 с.
10. Косарева Е. А. Мода. XX век. Развитие модных форм костюма. С.-Пб. : Петербург. ин-т печати, 2006. 468 с.
11. Леонова К. І. Вплив естетики постмодернізму на художньо-стильові та пластично-образні особливості дизайну одягу початку ХХІ століття. *Вісник ХДАДМ* : зб. наук. пр. / гол. ред. акад. НАМ України, докт. мист., проф. В. Я. Даниленко. Харків : ХДАДМ, 2016. № 1. С. 38–44.

12. Липовецкий Ж. Империя эфемерного. Мода и ее судьба в современном обществе / пер. Ю. Розенберг. М. : НЛЮ, 2012. 336 с.
13. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма. С.-Пб. : Алетейя, 2000. 347 [5] с. (серия «Gallinium»).
14. Мельник М. Т. Стилістична еволюція фешн-образів ХХ – початку ХХІ ст. *Культура і мистецтво в сучасному світі* / ред.-упоряд. докт. філос. наук, проф. С. Д. Безклубенко. Київ : КНУКіМ, 2013. Вип. 14. С. 183–188.
15. Москвин А. Ю. Проектирование мужской одежды на основе ретроспективного системного анализа конструктивных решений : дисс. ... канд. техн. наук : 17.00.06 – Техническая эстетика и дизайн / Санкт-Петербург. гос. ун-т технологии и дизайна. С.-Пб. : СПбГУТД, 2015. 239 с.
16. Наседкина Ю. В. Основные категории эстетики постмодернизма и их воплощение в современной моде. *Мода в контексте культуры* : сб. ст. IV науч.-практ. конф. (21 апреля 2009 г., Санкт-Петербург) / под общ. ред. Г. Н. Габриэль. С.-Пб. : Изд-во СПбГУКИ, 2010. Вып. 4. С. 81–87.
17. Полях Е. А. Постмодернизм и дизайн. Эkleктика в дизайне. *Вестник Московского ун-та. Сер. 7. Философия* / гл. ред. В. Г. Кузнецов. М. : Изд-во МГУ, 1998. № 5. С. 85–97.
18. Vogue. 1947. April. P. 26.

References

1. Biliakovych L. Temporalnist u strukturi modnykh trendiv : sutnist, dynamika, prohnouzuvannia. *Visnyk Lvivskoi natsionalnoi akademii mystetstv*. Lviv : LNAM, 2018. Vyp. 36. S. 207–222.
2. Vorontsova O. M. Italiiskiy svitskiy kostium XV–XVI st. ta yoho vplyv na dyzain suchasnoho odiahu : dys. ... kand. mystetstvoznavstva : 17.00.07 – dyzain / KNUKіM. Kyiv : KNUKіM, 2014. 219 s.
3. Huziavichute R. A. Issledovanie stabilnykh priznakov v proektirovanii odezhdyy XX veka : diss. ... k. tekhn. n. : 07.00.06. M., 1977. 183 s.
4. Demshyna A. Yu. Retrospektivizm v sovremennoi mode kak simptom dinamiki obrazov. *Trudy Sankt-Peterburhskogo hos. in-ta kultury* / red. koll. A. Yu. Rusakov i dr. Sankt-Peterburh : SPbHUKi, 2013. Vyp. 1. S. 9–17.
5. Ermilova D. Yu. Aktualnye metody proektirovaniya v dizayne kostyuma v kontekste kultury postmoderna. *Servis plus : nauchny zhurnal* / gl. red. d.s.n., profesor T. N. Ananeva. M., 2016. № 4. T. 10. S. 45–56.
6. Ermilova D. Yu. Istoriya domov mody. M. : Akademiya, 2004. 288 s. (Vysshee obrazovanie).
7. Zelling Sh. *Moda. Vek modelerov 1900–1999*. Koln : Konemann, 1999. 658 s.
8. Irvin S. Kristobal Balensiaga : VOGUE. Legendy mody / per. s angl. A. Andreeva. M. : Slovo/Slovo, 2014. 160 s. : ill.
9. Kozlova T. Stil v kostyume XX veka. Moskva : MGTU im. A. I. Kosygina, 2003. 160 s.
10. Kosareva E. A. *Moda. XX veka. Razvitiye modnykh form kostyuma*. Sankt-Peterburg : Peterburgskiy institut pechati, 2006. 468 s.
11. Leonova K. I. Vplyv estetyky postmodernizmu na khudozhno-stylovi ta plastychno-obrazni osoblyvosti dyzainu odiahu pochatku KhKhI stolittia. *Visnyk KhDADM* : zb. nauk. pr. / hol. red. akad. NAM Ukrainy, dokt. myst-va, prof. V. Ya. Danylenko. Kharkiv : KhDADM, 2016. № 1. S. 38–44.
12. Lopovetskii Zh. Imperiya efemernoho. Moda i ee sudba v sovremennom obshchestve / per. Yu. Rozenberh. M. : NLO, 2012. 336 s.
13. Mankovskaya N. B. Estetika postmodernizma. Sankt-Peterburh : Aleiteya, 2000. 347, [5] s. (seriya «Gallinium»).
14. Melnyk M. T. Stylistychna evoliutsiia feshn-obraziv KhKh – pochatku KhKhI st. *Kultura i mystetstvo v suchasnomu sviti* / red.-uporiad. dokt. fil. nauk, prof. S. D. Bezklubenko. Kyiv : KNUKіM, 2013. Vyp. 14. S. 183–188.
15. Moskvina A. Yu. Proektirovanie muzhskoi odezhdyy na osnove retrospektivnogo sistemnogo analiza konstruktivnykh reshenii : diss. ... kand. tekhnicheskikh nauk : 17.00.06 – tekhnicheskaya estetika i dizain / Sankt-Peterburhskii gosudarstvennyi universitet tekhnologii i dizaina. Sankt-Peterburh : SPbHUTD, 2015. 239 s.
16. Nasedkina Yu. V. Osnovnyye katehorii estetiki postmodernizma i ikh voploshchenie v sovremennoi mode. *Moda v kontekste kultury* : sb. st. chetveortoi nauch.-prakt. konf. (21 aprelia 2009 h., Sankt-Peterburh) / pod obshch. red. H. N. Habryel. Sankt-Peterburh : Yzd-vo SPbHUKY, 2010. Vyip. 4. S. 81–87.
17. Poliakh E. A. Postmodernizm i dizain. Eklektika v dizaine. *Vestnik Moskovskogo un-ta. Ser. 7. Filosofiya* / hl. red. V. H. Kuznetsov. M. : Izd-vo MHU, 1998. № 5. S. 85–97.
18. Vogue. 1947. April. R. 26.

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ, ЭСТЕТИЧЕСКИЕ И ХУДОЖЕСТВЕННО-ПРОЕКТНЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ИСТОРИЗМА В ДИЗАЙНЕРСКИХ ПРАКТИКАХ 1950–1970-Х ГГ.

Галудзина-Горобець Вікторія Ігорівна – асистент кафедри зв'язів з громадськістю і журналістики, Київський національний університет культури і мистецтв, г. Київ

Охарактеризованы социокультурные, эстетические и художественно-проектные предпосылки распространения историзма в дизайнерских практиках 1950–1970-х гг. в их влиянии на актуализацию исторических источников творчества, методы дизайнерской деятельности и структуру художественно-проектных образов. Аргументировано преимущественно социопсихологическую детерминированность историзма и актуализацию его компенсаторной функции в 1950 – первой пол. 1960-х гг. Раскрыто влияние социопсихологических факторов на творческое переосмысление дизайнерами стилистики рококо, неорококо и Belle Époque и распространение стиля «New Look». Отмечено, что важным фактором начального формирования в 1970-х гг. концепции «эkleктического историзма» явилась эстетика постмодернизма, нашедшая отражение в свободной игре культурными кодами.

Ключевые слова: дизайн одежды, историзм, исторические источники творчества, New Look, эстетика постмодернизма.

SOCIOCULTURAL, AESTHETIC, ARTISTIC AND DESIGN BACKGROUNDS OF HISTORICAL METHOD SPREADING IN DESIGN PRACTICES DURING 1950–1970

Galudzina-Gorobets Viktoriia – Assistant of the Department of Public Relations and Journalism, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The article deals with the sociocultural, aesthetic-artistic and design backgrounds of historical method spreading in design practices during 1950–1970s and their influence on the choice of historical sources, methods of design and the structure of artistic and design images. The socio-psychological determinacy of historical method and its compensatory function in 1950s – the first half of 1960s were reasoned. The influence of socio-psychological factors on designers' creative reinterpretation of the stylistics of rococo, neo-rococo and Belle Époque and spreading of «New Look» style was revealed. It was emphasized that the important factor of the initial formation of «eclectic historicism» concept in 1970 became the aesthetics of postmodernism reflected in the free game by the cultural codes.

Key words: clothes design, historical method, historical sources of creative work, New Look, aesthetics of postmodernism.

UDC 687:681.01«1950/1970»

SOCIOCULTURAL, AESTHETIC, ARTISTIC AND DESIGN BACKGROUNDS OF HISTORICAL METHOD SPREADING IN DESIGN PRACTICES DURING 1950–1970

Galudzina-Gorobets Viktoriia – assistant of the Department of Public Relations and Journalism, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The aim of the article is to characterize the sociocultural, aesthetic-artistic and design factors of spreading of historical method in the design practices of 1950–1970s and their influence on the choice of historical sources, methods of design and the structure of artistic and design images.

Research methodology. In the detection of the spreading background of historical method in the clothes design of 1950–1970 s the method of system and synergetic approach was used by the structural and functional features of culture. In order to characterize the features of historical method display in different time intervals of the investigated period the method of comparative-historical analysis was used.

Results. Based on the principles of the system and synergetic approach it was reasoned that historical method spreading in clothes design of 1950–1970s was caused by the formation from the side of system of culture and artistic and design work of a «request» to update the immanent historical retrospectives of the compensatory and integrative functions, function of translation ensuring of culturally significant information and innovation through the actualization of traditions.

It was found that the development of historical method in clothes design during 1950s was determined predominantly by socio-psychological factors, the desire to return to the well-organized and aesthetically structured peaceful everyday life and the corresponding clothing forms. It has been established that the dominant function of historical design retrospections at that time was the compensatory function, and the main sources of creativity became the rococo, neo-rococo, and the stylistics of Belle Époque. It was demonstrated that the result of the designers' searches of 1950s became the «New Look» represented by the work of Christian Dior and other leading designers of 1950s – the first half of the 1960s. It was reasoned that the indicator of the development of historicism was its internal differentiation, the appearing on the background of «New Look» retrospectives the styles of antiquity, the Middle Ages, the Renaissance, XVII–XIX centuries, based on the ability of design-historicism to provide the rendering of culturally relevant information, serve as an expression of actual content and seek of the innovation through the tradition.

It was motivated that the development of historical retrospectives of 1960s was determined by the processes of self-regulation of the culture and clothes design, the need for intensification of integration mechanisms within them, the actualization of the consolidation potential of the tradition in terms of futuristic innovations and the diversification of cultural forms. It was discovered that the result of the influence of polistylism on historical method in the clothes design during 1960–1970s was the combination in one collection or model of plural, stylistically different historical motifs worked up in various stylistic concepts, elements of the artistic styles of the past and ethnostyle, retro, etc. It was emphasized that the important factor of the primary forming in 1970s of the concept of «eclectic historicism» became the aesthetics of postmodernism, reflected in the free game by the cultural codes.

Novelty. The scientific research is one of the first works in the national design theory, which proposes a consistent conceptualization of the sociocultural, aesthetic and artistic and design determinants of the historical method spreading in the clothes design during 1950–1970 s.

The practical significance. The practical significance of the article is the fact that the materials represented in it, their analysis and theoretical generalization, conclusions and results can be used in the further studying of historicism in the clothes design of the second half of XX – beginning of XXI century; in the preparing of methodological developments, manuals and textbooks on the history and theory of clothes design.

Key words: clothes design, historical method, historical sources of creative work, New Look, aesthetics of postmodernism.

Надійшла до редакції 22.11.2018 р.